

Tadeusz Olejnik

"Okalew dzieje wsi i szkolnictwa", Kazimierz Kaczmarek, Wieluń 2008 : [recenzja]

Rocznik Wieluński 10, 191-194

2010

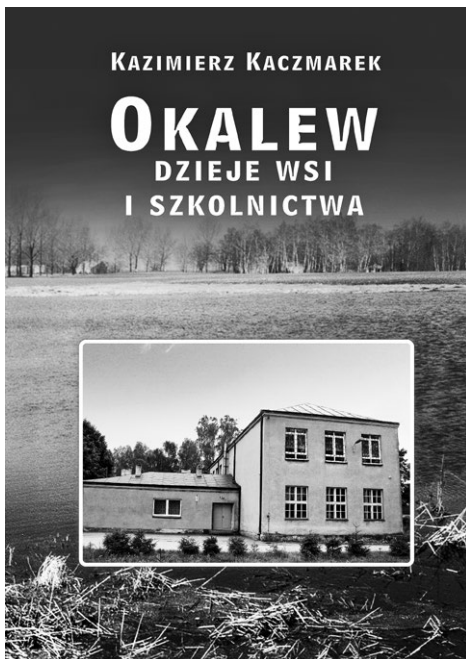
Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENCJE I OMÓWIENIA

Tadeusz Olejnik

KAZIMIERZ KACZMAREK, *OKALEW DZIEJE WSI I SZKOLNICTWA*,
WIELUŃ 2008, ss. 184

W 2008 r. ukazała się, wydana nakładem własnym przez Helenę Kaczmarek a pod redakcją Tomasza Spychały, książka poświęcona dziejom Okalewa – jednej z najstarszych wsi na ziemi wieluńskiej, położonej w dawnej parafii Rudlice (obecnie Ostrówek). Jej autorem jest człowiek, który w tej wsi się urodził i którego rodzinne korzenie związane z Okalewem sięgają wielu pokoleń. Jako nauczyciel miejscowej szkoły podstawowej przez okres kilkudziesięciu lat kształcił i wychowywał młodzież, kształtował w niej przywiązanie do stron ojczystych, do zgłębiania wiedzy o ojczyźnie, swej małej ojczyźnie.

Należał do nielicznego, niestety, grona nauczycieli, którzy nie tylko wpajali uczniom podręcznikowe treści programowe z zakresu nauczania historii, ale uczył ich na żywym przykładzie, na okalewskich kurhanach z okresu kultury trzcinieckiej, na zabytkach pochodzących z cmentarzysk z okresu kultury łużyckiej i na tradycji ludowej, umiłowania tego, co bliskie, co wyrosło z rodzimej gleby.

Sumiennie prowadził kronikę miejscowej szkoły podstawowej oraz Ochotniczej Straży Pożarnej, był też jednym ze współautorów dzieła zbiorowego, jakim jest monumentalna *Monografia gminy Ostrówek*.

Od wielu lat gromadził materiały do dziejów Okalewa i tutejszej szkoły. Po przejściu na emeryturę i przeniesieniu się z rodzinnej wsi do podwieluńskiej Dąbrowy nie tylko nie zaniechał swych prac, lecz nawet je zintensyfikował. Owocem kilkunastoletniej aktywności jest solidnie przygotowana, dobrze udokumentowana książka, poświęcona dziejom wsi i szkoły. Pracował nad nią do końca życia. Wiele godzin dyskutowaliśmy wspólnie nad jej ostateczną formą. Niestety, nie dane mu było ujrzeć swego dzieła w skończonej formie książkowej. Zmarł nagle w 2007 r. Prace nad wydaniem książki kontynuowali jego żona, Helena Kaczmarek i pracownik Muzeum Ziemi Wieluńskiej – Tomasz Spychała.

Książka, wydana w zasłużonej dla wieluńskiej kultury firmie poligraficznej „kolor-DRUK” Bogusława Wcisło, liczy łącznie z mapami i ilustracjami 184 strony formatu B5. Składa się z przedmowy redaktora, krótkiej charakterystyki położenia geograficznego wsi, 8 rozdziałów i wielu załączników, m.in. wykazy: przydomków niektórych mieszkańców wsi, rodzin wysiedlonych na przymusowe roboty do III Rzeszy, kierowników/dyrektorów szkoły, nauczycieli, katechetów oraz absolwentów szkoły do 2006 r.

Rozdział I poświęcony jest pradziejom wsi na podstawie legend o zapadłym mieście Okalewie, zapisanych w XIX w. przez Oskara Kolberga, najstarszemu osadnictwu z okresu kultury łużyckiej w oparciu o wyniki badań archeologicznych, prowadzonych na okalewskich polach przez ojca polskiej archeologii – prof. Józefa Kostrzewskiego oraz cmentarzyska kurhanowego kultury trzcinieckiej w lesie zwanym Poręba. Dalej opisuje Okalew jako wieś szlachecką okresu pańszczyźnianego, zmieniających się na przestrzeni wieków jej właścicieli, zamieszcza opartą na wyciągach z akt archiwalnych tabelę prestacyjną, w której wymieniono nazwiska gospodarzy i ciężące na nich obowiązki pańszczyźniane i inne tzw. darmochy na rzecz dworu i plebanii, a także obowiązki włościan wobec rządu. Rozdział ten zamyka opis wsi po uwłaszczeniu oraz w latach I wojny światowej.

Rozdział II poświęcony jest dziejom wsi w Polsce Odrodzonej (1918–1939). Autor opisuje zabudowę miejscowości, jej rozwój przestrzenny po komasacji gruntów, życie społeczne i gospodarcze, przeludnienie i utajone bezrobocie oraz zagraniczne wyjazdy do prac polowych na tzw. „saksy”. Znajdujemy tu również opis prac polowych, jak np. żniwa, wykopki, wypas bydła, wyrabianie torfu, obróbka lnu oraz zajęcia pozarolnicze: kowalstwo, tkactwo, szewstwo, krawiectwo, ślusarstwo, młynarstwo (wiatraki) i handel.

Autor opisał również obrzędy doroczne związane z karnawałem, świętami wielkanocnymi („kokociorze”) oraz wesele.

Mieszkańcy Okalewa, mimo panującej biedy, wykazywali dużą aktywność społeczno-polityczną, czego wyrazem była prężna na ówczesne czasy działalność Ochotniczej Straży Ogniowej oraz kół: Gospodyń Wiejskich, Stronnictwa Ludowego, Młodzieży Ludowej, Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici” i teatru amatorskiego. Czołowy-

mi działaczami byli: Stefan Myszorek, Franciszek Olejnik, Antoni Szczepański, Józef Wojtczak, Franciszek Kaczmarek, Adam Staszczuk, Michał Głuch, Józef Pietraszek, Wacław Sapiński i Stanisław Mikołajczyk.

Rozdział III poświęcony jest najtragiczniejszemu okresowi w blisko siedmiowiekowych dziejach wsi – wojnie i okupacji hitlerowskiej: wrześnie ucieczce mieszkańców „za Wartę”, nałożonym na chłopów przez okupanta kontyngentom artykułów produkcji rolnej, scalaniu gospodarstw (tzw. Z-hofy), wysiedleniom, aresztowaniom i represjom ze strony żandarmów.

W rozdziale IV autor opisał życie społeczno-gospodarcze wsi w powojennej Polsce (1945–2006): emigrację części mieszkańców wsi na ziemie zachodnie i północne, powstanie i działalność Kółka Rolniczego, Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”, dojazdy do pracy w Wieluniu, budowę dróg o ulepszonej nawierzchni, elektryfikację wsi, rozwój budownictwa murowanego.

Kolejny, V rozdział poświęcił autor opisowi działalności organizacji społecznych: Ochotniczej Straży Pożarnej i Kołu Gospodyń Wiejskich.

Rozdział VI zawiera słownik historyczno-geograficzny Okalewa, z opisem nazewnictwa wsi i jej części, obiektów fizjograficznych, pól, lasów i łąk.

Najważniejsza i zarazem najcenniejsza część książki poświęcona jest dziejom okalewskiej oświaty (rozdziały VII i VIII). W oparciu o zapisy kroniki szkolnej zaprowadzonej w 1917 r. przez wybitnego pedagoga, patriotę i działacza społecznego, Wawrzyńca Koźmińskiego, a następnie kontynuowanej przez jego następców, K. Kaczmarek opisał powstanie szkoły, jej trudne warunki lokalowe, niezmiernie ważną rolę tej placówki w środowisku, zaangażowanie mieszkańców wsi w budowę nowoczesnego na owe czasy budynku szkoły, przerwana wybuchem wojny i okupacją niemiecką.

Kolejny rozdział poświęcony jest dziejom szkoły w latach 1945–2006, a więc opisano tu rozpoczęcie nauki w klasach 1–4 w izbach wynajętych u gospodarzy, zakupienie w Gdańsku w 1947 r. drewnianego baraku, przewiezienie go do Okalewa i zmontowanie na potrzeby czteroklasowej szkoły powszechnej. W następnych latach kontynuowano prace, przerwane przez wojnę, przy wznoszeniu nowego, piętrowego budynku nowej szkoły z 6 izbami lekcyjnymi i dwoma mieszkaniami dla kadry nauczycielskiej, oddanego do użytku w 1950 r.

Autor z wielką sumiennością i dociekliwością doskonale udokumentował pracę szkoły, przedstawił kadrę nauczycielską i jej doksztalcanie, organizacje szkolne (harcerstwo, spółdzielnia uczniowska, PCK), rejon szkolny, bibliotekę, zagospodarowanie wysiłkiem społecznym otoczenia budynku szkoły i kolejne reorganizacje tej placówki.

Cenne są również aneksy, na które składają się: wykaz wysiedlonych przez Niemców mieszkańców wsi, spis nauczycieli, wykazy absolwentów szkoły w poszczególnych latach oraz mapki obwodu szkolnego, usytuowania gospodarstw w tzw. starej wsi, jak też na koloniach.

Choć książka jest starannie wydana, wzbogacona wieloma zdjęciami, to wydawcom nie udało się uniknąć drobnych potknięć i błędów, będących wynikiem niezbyt dokładnej korekty lub też nadzoru edytorskiego. I tak: w kilku przypadkach jest błędna pisownia nazwisk; zamiast Stanisław Dynek – winno być Stanisław Dysiek (s. 153), zamiast Barbara Rosiek – winno być Barbara Rosiak (s. 63), zamiast Macińska Gordat – winno być Macińska Gortat (s. 63). Wydawane w Łodzi czasopismo „Odgłosy” nie było miesięcznikiem, lecz tygodnikiem (s. 8). Tytuł rozdziału VIII na stronie 94 zapisano jako *Oświata i Szkolnictwo w latach 1945–2006*, natomiast rozdział VII (s. 74) ma prawidłowy zapis: *Oświata i szkolnictwo w latach 1917–1939*. Inna jest też pisownia rozdziału VIII w spisie treści. Błędna jest również pisownia dużymi literami Ukaz Carski (s. 19). Niewłaściwe jest również określenie wsi Okalew jako samodzielnej komórki Królestwa Polskiego (s. 19).

Sporo jest natomiast usterek typu edytorskiego. W powoływanych w przypisach pracach różnych autorów tytuły pisane są w kilku przypadkach kursywą (przypis 7, s. 35; przypis 4, s. 50; przypis 1, s. 65), a w kilku innych czcionką prostą (przypis 20, s. 21; przypis 11, s. 12; przypis 12, s. 13; przypis 13, s. 13). W wielu przypadkach brak jest spacji międzywyrazowych (s. 8, s. 92) lub są spacje zbędne (s. 102). W przypisie 2 na s. 59 kilka drobnych uchybień, m.in. po kropce następne zdanie pisane małą literą. W przypisach raz tytuł czasopisma „Sprawozdania Archeologiczne” pisany w cudzysłowie (prawidłowo, s. 66), gdy wcześniej (s. 12, przypis 11) ten sam tytuł pisany jest bez cudzysłowu.

Tego rodzaju potknięć edytorskich jest więcej. Wymienionych błędów i usterek można było uniknąć przy uważniejszej korekcie tekstu. Znając autora jestem przekonany, że gdyby żył, te niedociągnięcia byłyby wyeliminowane.

Wymienione drobne błędy w minimalnym tylko stopniu wpływają na ocenę tej książki, która może być dobrym wzorcem do opracowywania monografii szkół. Jest to pierwsza gwiazdka na firmamencie wieluńskiej oświaty. Autor miałby prawo być dumny ze swego dzieła, dumni mogą być również okalewianie i wychowankowie okalewskiej szkoły. Czy znajdą się następcy, którzy pójdą w ślady Kazimierza Kaczmarka? Jest przecież na ziemi wieluńskiej wiele szkół, które szczycić się mogą wielowiekowym rodowodem, i które ze wszech miar zasługują na spisanie swych dziejów. Podobnie zasługują na to dzieje wieluńskiej oświaty.

Wszystko wskazuje raczej na to, iż pytanie o następców K. Kaczmarka jest raczej pytaniem retorycznym.